

Aan:
Leden van de vaste commissie voor Infrastructuur
en Waterstaat van de Tweede Kamer der Staten-
Generaal

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

KvK Utrecht 30276683

T 030 274 91 11
info@rivm.nl

memo

Position paper: Lessen uit het traject naar
bodemnormen voor PFAS. Voorwaarden voor een
adequaat handelingskader.

Datum
11 december 2019

Behandeld door
Arjen Wintersen
DMG

T 030 2743543
arjen.wintersen@rivm.nl

In het kort

Is het hier veilig om uit mijn moestuin te eten? Mag deze grond worden hergebruikt, en bagger verplaatst worden naar een diepe plas? Bij welke gehalten PFAS in de bodem raakt het drinkwater vervuild? Om deze vragen te kunnen beantwoorden kunnen normen behulpzaam zijn. Maar hoe zit dat als het gaat over stoffen waarvoor nog geen normen bestaan? PFAS werden lange tijd vooral gezien als 'slim' en veelzijdig en het idee was dat ze in lage concentraties onschadelijk waren. Voortschrijdend inzicht in de toxiciteit en milieugedrag van deze groep verbindingen veranderde dat beeld. Tegelijkertijd bleek de afgelopen jaren dat deze stoffen overal in de (water)bodem in lage concentraties kunnen worden aangetroffen. De noodzaak om normen voor bodem, bagger en grondwater te stellen werd daarmee duidelijk. Was dat te laat? En hoe snel kunnen we over normen beschikken wanneer die noodzaak eenmaal is vast komen te staan?

Het bodembeleid beoogt mens en milieu te beschermen en het moet onnodige verspreiding van verontreinigingen voorkomen. Het RIVM levert risicogrenzen en achtergrondwaarden die deze doelstellingen toetsbaar maken. Voor nog niet-genormeerde stoffen is al deze informatie niet zomaar beschikbaar. Om betrouwbare achtergrondwaarden te kunnen vaststellen zijn bijvoorbeeld veel meetresultaten nodig.

In deze position paper geven we, op basis van de lessen uit het PFAS dossier, adviezen om het Rijk én decentrale overheden beter voorbereid te laten zijn op de signalering en normering van nieuwe stoffen in bodem en grondwater. We pleiten bovendien voor een gefaseerde aanpak waarbij, in de periode dat nog niet alle informatie over een stof bekend is, slimmer gebruik gemaakt wordt van de beschikbare gegevens. Zo kunnen knelpunten in de uitvoering worden voorkomen. Een belangrijke randvoorwaarde is dat in elke stap van dit proces de veiligheid voor mens en milieu voorop staat.

Niet-genormeerde stoffen en het Besluit bodemkwaliteit

Sinds 2008 vormen de normen voor PFAS de eerste betekenisvolle aanvulling op de normen in de Regeling bodemkwaliteit. Deze normen moeten ervoor zorgen dat het verplaatsen van grond en bagger in het milieu niet tot gezondheidsrisico's leidt en dat er geen schade optreedt aan het ecosysteem. Bovendien mag hergebruik van grond en bagger niet leiden tot het verplaatsen

van materiaal met relatief hoge concentraties naar plaatsen met lagere concentraties (het zogenaamde *stand still* principe). Met dit doel worden de achtergrondwaarden bepaald die inzicht geven in de concentraties van stoffen op onverdachte locaties.

De casus rond PFAS laat zien dat het niet eenvoudig is om voor een nieuwe groep stoffen, die zich bovendien anders in het milieu gedragen dan andere stoffen, in korte tijd tot een nieuwe set normen voor hergebruik te komen. Het RIVM pleit daarom voor een vorm van slim signaleren (wat kunnen we verwachten?), monitoring en periodieke evaluatie van normen. Informatie uit meerdere sporen dient te worden samengebracht om zo beter voorbereid te zijn op het identificeren en normeren van nieuwe stoffen in de bodem.

Datum
11 december 2019

Ons kenmerk

Aanpak niet genormeerde stoffen bodem en grondwater

Het RIVM stelt een gestructureerde aanpak voor (Bijlage 1). Hierbij geven we uitdrukkelijk aan dat deze aanpak mogelijk niet zonder meer in de huidige beleidskaders ingepast kan worden. Bij de ontwikkeling van een nieuwe aanpak zal daarom ook dit aspect en de uitvoeringstechnische kant beschouwd moeten worden.

In de eerste stap van de gestructureerde aanpak wordt vanuit verschillende sporen informatie verzameld over stoffen die relevant (kunnen) zijn voor de bodem. Het RIVM adviseert om te onderzoeken of een periodieke monitoring van stoffen in de bodem, bijvoorbeeld eens in de vijf of tien jaar, een plek kan krijgen in deze evaluatie. Hoewel bodem een minder dynamisch compartiment is dan oppervlaktewater of lucht, is een periodieke evaluatie van het bodemkwaliteitsbeheer en -normering belangrijk om tijdig nieuwe verontreinigingen te ontdekken en zo nodig beheersmaatregelen te nemen en de regelgeving te actualiseren.

Aan de hand van een te ontwikkelen vaste systematiek (in de figuur: RTB-NS, Risicotoolbox Nieuwe Stoffen) wordt bepaald of stoffen een risico vormen, en zo ja: op welke schaal het probleem speelt: landelijk of regionaal. Indien de problematiek op landelijke schaal speelt, zoals voor PFAS, dient overgegaan te worden tot landelijke normering. Het RIVM adviseert hierbij om de rol van de bepalingsgrens als vangnet voor de situatie van ontbrekende achtergrondwaarden en herverontreinigingsniveaus te evalueren.

Gefaseerde invoering normen nieuwe stoffen

Hoe goed we ons ook voorbereiden, niet alle informatie die nodig is om normen voor nieuwe stoffen te onderbouwen is zomaar beschikbaar. Het RIVM pleit daarom voor een gefaseerde introductie van nieuwe normen. De bescherming van mens en milieu moet in iedere stap voorop staan.

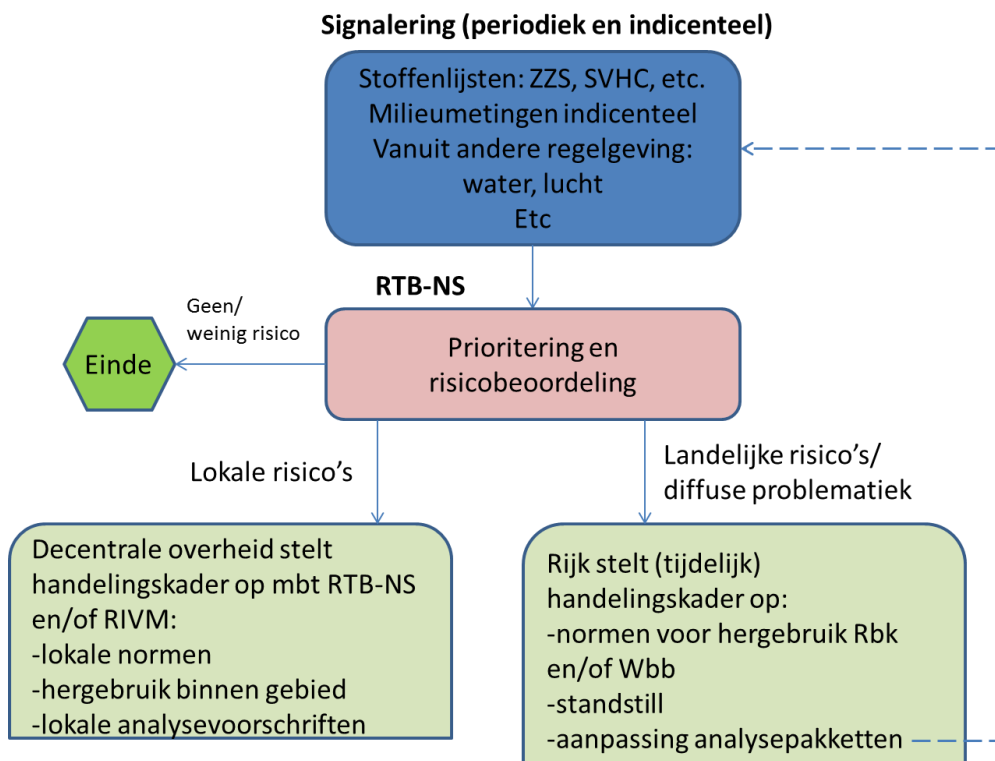
Een uitvoerbare en gefaseerde aanpak voor het beheer van grond waarin niet-genormeerde stoffen diffuus, en op landelijke schaal, worden aangetroffen zou bestaan uit:

1. Het verkrijgen van inzicht in het voorkomen van deze stoffen in het bodem-water compartiment, inzicht in bronnen, toxiciteit en gedrag;
2. De vaststelling van risicogrenzen die beschermend zijn voor mens en milieu. Na vaststelling van de normen kunnen de stoffen worden opgenomen in de analysepakketten;
3. Bepaling van (tijdelijke) achtergrondwaarden op het moment dat daarvoor voldoende gegevens beschikbaar zijn.

Het verdient aanbeveling om op korte termijn na te gaan onder welke voorwaarden een dergelijke gefaseerde aanpak mogelijk is.

Bijlage. Gestructureerde aanpak signalering en normering stoffen in bodem en grondwater

Figuur: periodiek en incidenteel beslissen over niet-genormeerde stoffen¹

¹ Uit: A. Wintersen, P. Otte, T. Traas (2019) *Aan de slag met opkomende stoffen in de bodem*. Bodem nr. 2 april 2019.